

Jesen mi je prišla nasproti . . .

Jesen mi je prišla nasproti:

vsa v zlatih tenčicah, solnčna in blaga.

Težka žita se sklanjajo in šumé pesem obilja, pesem prestanega truda in hvalnico Najboljšemu, ki je izpolnil nade . . .

Ob hišah in kolovozih se lomijo veje prepolnih jablan.

V goricah smeh in glasne šale.

In solnce — božje oko — gleda milo in dobro na pridne ljudi v polju, na rdečežolto bukovje v hribu in na ves svet . . .

Jesen se mi je približala:

Poslednji orač je vrgel ralo na voz in pognal voli. Okorni korak se je utrgal iz črne prsti, in v meglo sta se potopila vprega in mož.

Prihaja hlad in dolge noči. Zjutraj ni solнца izza visoke, sive stene oblakov.

Utrujena zemlja se odpočiva.

Sém od gora bucé vetrovi jesenski koral . . .

Jesen je obstala pred menoj:

Pogledal sem v zrcalo: tu, tam srebro v lasih, tu, tam zareza v licu, ki je davi ni bilo. Pogledal sem v srce: liki davne rože s stare skrinje, tako otožno dehti spomin na daljno, sladko mladost.

In ko mi je bilo hudo, sem šel pogledat, sinko, še v tvoje oko, pa sem se, glej, potolažil:

V tvojih očeh se bliska pomlad!

Mlada in močna, plodna in nedotaknjena te čaka njiva tvojega življenja.

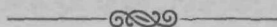
Boš li vedel ločiti ljuško od dobrega semena, boš znal težkati zrna v krepki dlani, preden jih v širokem loku zaluciš skozi solnčno zlato luč h kalitvi? . . .

Kako boš delal, kako boš sejal? . . .

Glej, tvoja njiva čaka!

O, že se brazde kadijo v jutru . . .

Anton Žužek.

Roža z Mucne gore.

2.

Lipnikovi prostorni izbi je gorela medla luč. Povečerjali so že bili. Stari oče je sedel spet v grelici, kraj njega pa Gab. Mati je pospravljala v kuhinji, oče pa je bil odšel k sosedu, da se pogovori z njim zastran voliča, ki je nekaj bolehal in pohrkaval v hlevu. Tišina je ležala po vsej izbi, in to tišino je motil samo stari oče, ki je cmakal iz svoje napol zamašene čedre in glasno pihal okrogle dime predse. Gab je ležal razleknjen po peči. Molčal je in se je bil nekam zamislil. Pa se je zdelo staremu očetu čudno, da nocoj Gab tako molči. To sicer ni bila njegova navada. Pa je vzel iz ust čedro in s komolcem dregnil Gaba. — »Hencajte!« je rekel. »Kaj pa premišljaš nocoj in se čmerikavo držiš? Ali te zob boli? Ali te je še vedno strah medveda? Kaj je, pobič?«

Gab se je stresnil in napol dvignil. Še je malo pomolčal, potem pa rekel: »Oh, oče, nič ni! Samo nekaj premišljam, pa ne morem ugeniti. Saj veste, zavoljo tiste neumne rože-ponoža z Mucne gore. Dejali ste, da je nesrečen, kdor utrga tisto rožo. Ali je to res, stari oče? Čudno se mi zdi to. Kako more roža prinesiti nesrečo, siromašna roža? Hm...«

»Le tiho, pobič!« ga je pokregal oče. »Kaj boš pač ti vedel, ko si dopolnil šele deseto leto! Mene poslušaj, ki jih imam sedemdeset na ramah! Pa marsikaj vem, in tudi to vem, da roža-ponoža prinaša nesrečo. Glej, pobič! Ko sem bil tako mlad, kakor si ti zdaj-le, tudi jaz nisem hotel verjeti, kar so mi pravili o roži-ponoža. Resnico sem pa spoznal tisto leto. Ravno tisto leto je namreč utrgal rožo-ponožo rajni Martin — Bog mu daj usmiljena nebesa! Utrgal je rožo po neumnem in se je drugi dan peljal s svojim belcem v Belo peč. Nazaj grede se mu je pa splašil ob Savi konj. Noč je bila, trda noč — konj pa s ceste in naravnost proti Zelencem¹ z vozom in z Martinom vred... Pa so našli drugo jutro Martina, konja in voz v Savi. Tá Martin je imel za klobukom čudno rožo. Govorili so, da je roža-ponoža. Dobro sem si zapomnil ime in zato ga vem še danes...«

»Ja,« je pomislil Gab in hotel menda še nekaj povedati. Toda umolknil je in se potuhnil spet po peči. Pa tudi stari oče je molčal in je skoro gotovo premišljal tisto nesrečno smrt rajnega Martina. Čedro je položil kraj sebe in je ždel v grelici, ždel tiho in se ni premaknil. Gab je pa kmalu spoznal, da je stari oče zadremal. Zato se je iztegnil še bolj po peči in zdaj v miru premišljal o roži-ponoža, ki jo je bil utrgal tisti popoldne na Mucni gori. Nič kaj prav mu ni bilo v srcu. Vendarle ga je mučila skrivna bojazen. Skoro mu je bilo že žal, da je bil utrgal tisto rožo... »Če je to res, kar pravijo stari oče?« si je govoril. »Potem bo prišlo nekaj nadme — huda nesreča, kakor je bila zadela

¹ »Zelenci« se imenujejo globoki tolumni na korênskîh blatih, kjer izvira Sava.

rajnega Martina... Pa kaj govorim? Saj nazadnje le ne bo nič res. Roža je roža, kaj pa več? Pojutrišnjem je nedelja, in v nedeljo si jo zatakнем za klobuk. Pa se bom postavljал z njo pred cerkvijo, da bodo vsi otroci zijali za mano... Samo, če mi roža ne ovne do takrat? Lepo sem jo postavil v vodo in sem skril lonček v drvarnico. Roža bo v nedeljo še vedno sveža, kot je danes... Pa se mi ni treba bati ničesar.»

Gab je prepodil iz srca skrivno bojazen in se je pričel posmehovati samemu sebi. Tedaj je pa prišel v izbo oče, za njim pa mati. Spodila sta Gaba s peči, in Gab je moral poklekniti h klopi ob mizi. Pričeli so moliti rožni venec kakor vsak večer. Tudi stari oče se je bil predramil

v grelici in je sklenil tresoč se roke, pa molil za drugimi. Po molitvi je postlala mati Gabu na klopi kraj peči. In Gab se je tesno zavil v očetov kožuh in je zaspal, kot bi trenil.

V nedeljo potem je bil lep dan. Lipnikov Gab se je napravil, kot se spodobi za cerkev. Vse jutro se je čistil in snažil, in ko se je pogledal v ogledalce, se je nasmejal sam sebi, ker je videl, da je snažen kot noben pobič na vasi. Samo lasje mu niso stali kaj prav, ker se je Gab navadno malokdaj česal. Da bi spravil še te v red, je odprl mizno predalce in hotel poiskati materin glavnik. Pa je res našel v predalcu glavnik, a našel še tudi nekaj drugega, lepšega. V predalcu se je svetila bela desetica; svetla, tako svetla, da Gab še ni videl svetlejše. Ko jo je Gab zagledal,

je tlesknil z rokami. — »O, glejte desetico!« si je dejal. »Kako je lepa in bi mi prišla uprav danes kot nalašč. Pred cerkvijo stoji vsako nedeljo šotor, v njem pa vse polno lepih in sladkih stvari. Za desetico bi že lahko kaj kupil. Morda pipec ali pa celo krivce na dva kraja ... K roži zraven! Hm, kar vzamem desetico. Čemu bi ležala pozabljena tu v predalcu? Vzamem jo, ker jo potrebujem...«

In Gab se ni nič pomišljal, ampak je res vzel desetico in jo potisnil v žep. Polglasno je zažvižgal in si potem z glavnikom drgnil trde, nevšečne lase. Ko se mu je zdelo, da je zadosti v redu, se je napotil iz hiše. Mislil je, da bo že čas, da gre v cerkev. Mimogrede pa je še stopil v drvarnico po rožo-ponožo, ki jo je imel tam v lončku. Roža je bila še sveža, in Gab jo je skril pod suknjič, da je ne zapazi kdo domačih. Stekel je potem na cesto in jo udaril proti farni vasi, ki je oddaljena od Podkórena dobre pol ure. Na mostu, ki pod njim šumi divji potok Krotnjak, se je ustavil, pa si je zataknil rožo-ponožo za klobuk. Vrtel je potem klobuk na vse strani in ga ogledoval. Pa se je muzal zadovoljen in se smejal sam pri sebi. — »Saj sem rekel, da se bodo pobje doli pri fari kar cemerili od nevoščljivosti, ko bodo zagledali moj klobuk in mojo lepo rožo,« si je rekel ves radosten. »Pa ga tudi ni na svetu lepšega klobučka od mojega. Nič mu ne manjka — nak, samo še krivci na dva kraja. Pa tudi krivce bom dobil. Še danes jih bom dobil — imam v žepu desetico, juh, desetico... To bo židano veselje!«

Gab je skoro zavriskal. Ozrl se je, ker so prišli za njim vaščani in med njimi tudi njegov oče. Zato se je Gab potuhnil in naglo zdrvel po klancu proti vasi. Ondi pod lipo so že vreščali vaški paglavci in se preganjali z glasnim vriščem sem ter tja. Dregali so drug drugega in se krohotali, kakor se znajo neumno samo pobje-hribovci. Gab se je vrinil med nje in se je pričel šopiriti. S komolci jih je odrival in se nekaj postavljal. Samo raditega, da bi paglavci bolj pogledovali njegov klobuk in za njim prelepo rožo. Toda vse njegovo dreganje in bahanje ni vzbudilo prave pozornosti. Paglavci niti zapaziti niso hoteli njegove rože.

To pa je Gaba razjezilo na vso moč. Zapihal je zlovoljno in snel klobuk z glave. — »Ali jo vidite-rožo?« je vprašal. »Ali jo vidite? To mi povejte, če imate pri vas katero tako? Jaz se pa postavim, ker nosim za klobukom najlepšo rožo... Kaj — ti boš stezal jezik, smrkovec?«

Paglavci so umolknili in ostrmeli. Gab jih je gledal porogljivo in izzivalno. Toda hipoma se je oglasil Škrbčev Lojz, ki je stal sredi paglavcev in bil med njimi najbolj prevejan in jezičen. Rekel je: »Kaj se boš ti postavljaj s tisto rožo, Gab? Bog ve, kje si jo utrgal na vašem gnojišču! Saj še nagelj ni — no, nič ne bi rekel, če bi se postavljaj z nageljnomo. Takale roža, ki ni vredna, da bi jo dal kravi v jasli... Proč jo vrzi, Gab, in noben nas je ne bo pobral!«

Paglavci so se prešerno zakrohotali. Gab pa je postal od jeze rdeč. Kar pesti je stisnil, a ni rekel besedice. S komolci je pobe odrinil in se zaprašil do Škrbčevega Lojza, pa ga osuval od vseh strani. Toda boróvški

(kranjskogorski) pobje tudi niso iz repe — navalili so vsi skupaj na Gaba. Obsuvali so ga in obdelali, da je bil ves trd! Škrbčev Lojz mu je potegnil še celo klobuk z glave, zgrabil rožo in jo vrgel na tla. Pa jo je pohodil in poteptal. Paglavci so zavreščali in še enkrat navalili na Gaba. To je bilo preveč. Ali naj je to prva nesreča? Kako so že pravili stari oče? — — — Gab je pobral svoj klobuk in odšel počasi in molče v cerkev...

Po maši se je Gab izognil paglavcem in je stopil naravnost do šotora. S poželjivimi očmi je gledal na lepe reči, ki so bile razložene tam po širokih deskah. Vsega je bilo tam polno — sladkarij in drobnarij. Gab je gledal in gledal, in oči so mu naposled obvisle na krasnih krivcih, in je vprašal prodajalko po ceni. No, cena je bila pa visoka, da se je Gab prestrašil. Prodajalka je zahtevala za krivce deset desetic, in Gab je prišel mešetariti zvito, da bi znižal ceno na eno desetico. A prodajalka se ni vdala, in Gabu ni preostalo drugega, kakor da je kupil za svojo desetico le rdeč pipec in velikega, rdečega konjička iz lecta. Pa se je napotil proti domu in pojedel rdečega konjička, še preden je prišel iz farne vasi. Med potoma pa je že pozabil na rožo-ponožo in na tiste objestne paglavce in na desetico, ki jo je odrinil branjevki. Žvižgal je vso pot in je krepko mahal z rokami.

Po kosilu je mati nekaj pospravljala po izbi. Pa je odprla tudi mizno predalce in je pogrešila desetico, ki jo je bila spravila v predalce. Začudila se je in je vprašala očeta, če je morda on vzel desetico. No, oče ni vedel nič o desetici, in sum je takoj padel na Gaba, ki je bil zunaj v drvarnici in brusil svoj pipec. Pa ga je poklicala mati in ga je vprašala kar naravnost: »Kam si pa spravil desetico iz predalca? Kje jo imaš?«

Gab je zardel. Prišel se je zvijati na vse strani, da bi se izmuznil. In se je že potuhnil in je lagal: »Saj nisem jaz vzel desetice! Čemu naj mi je desetica, če je ne potrebujem? — Nisem vzel desetice...«

»Hm,« je rekel oče, ki je stopil iz hiše. Presunljivo je pogledal Gabu v rdeči obraz, in obrvi so se mu namršile. Pa je stopil bliže, Gaba pograbil in ga je posadil na klop. In ni dolgo pomišljal, ampak je prišel preiskovati Gabove žepe. Našel je novi pipec. Gabu ga je pokazal in je vprašal: »Odkod pa ta? Kje si ga dobil?«

Gabu je šinila v glavo misel, da se zlaže, kar lepo zlaže. Pa je poslušal tisto misel in je odvrnil: »Oh, ta pipec! Škrbčev Lojz mi ga je dal, zato dal, da ga nisem pred cerkvijo nabil, ker je vrgel moj nedeljski klobuk na tla. Pa ga nisem nabil, in zato mi je dal pipec...«

»Če nisi ti Lojza nabil, bom pa jaz tebe,« je dejal oče in je pograbil Gaba, da se je stresel. Nihče ga ni branil, niti stari oče ne, ki je dremal na grelici. Nazadnje je Gab vendarle pripoznal, da je ukradel desetico. Tedaj ga je oče odrinil od sebe, da se je Gab opotekel in se zgrudil v kotu na klop. Oče je prišel hoditi po izbi gor in dol, roke si je pre-križal na prsih in pomišljal. O, Lipnikov oče je bil trd kot bukova grča.

Pošten skozi in skozi. Grizlo ga je v srcu, hudo grizlo, ker je pričel Gab krasti. Kako naj ga ozdravi enkrat za vselej? Enkrat za vselej!

Lipnikov oče se je ustavil in pogledal v strop. Toda samo za trenutek. Zakaj že naslednji hip je trdo udaril ob mizo, da se je potreslo po izbi. Potem je odprl predalce in vzel iz njega kos rjavega, trdega papirja in kos oglja. Vsedel se je za mizo in pričel pisati in risati po papirju. Naposled je odložil oglje in je zakašljal. Trikrat se je pogladil po znojnem čelu in je zagodrnjal: »Tako naj bo! Naj zvedo ljudje, da je Gab kradel. Ta sramota ga bo obvarovala v bodoče večjih sramot!«

Lipnikov oče je poklical sina k sebi. Počasi in boječe se je prihulil Gab k mizi. Bal se je očeta in je mislil, da ga bo oče vnovič pograbil. No, oče je bil miren. Samo trdi, rjavi papir je dvignil z mize in ga pokazal Gabu. — »Tu beri, kar je zapisano!«

Gab je gledal na papir in se čudil. Pa je čital počasi in na glas. Na papir pa je bil zapisal oče z velikimi, debelimi črkami: »Tat sem. Danes sem ukradel belo desetico.« — Gab je zardel in je pogledal očeta, kakor bi ga hotel vprašati, kaj naj pomeni to pisanje. Toda oče je molčal. Vzel je iz predalca iglo in je z debelim sukancem našil Gabu rjavi papir na hrbet. Ko je bil gotov, je zašukal Gaba in mu je rekel: »Čas je, da greva v cerkev k nauku. Ajdi pred mano — pet korakov — in glej, da ti beg ne pride na misel!«

Oče je tiral Gaba na cesto in skozi vas. Šel je tik za njim in je bil slabe volje in žalosten. Gab je povešal glavo in je bil rdeč zaradi sramote. Saj je vedel, da nosi na hrbtu papir, kjer je zapisano, da je tat, in da je kradel že celo danes, na sveto nedeljo. Sram je bilo Gaba, tako sram, da bi se bil najrajši pogreznil v zemljo. Tu in tam je že res pogledoval kraj ceste, kjer se je raztezala goščava na vse strani, in je premišljal, kako bi pobegnil v goščavo. Še je pogledal nazaj po očetu, toda oče je ugenil njegovo misel, pa mu je velel osorno: »Naprej!«

In Gab je stopal naprej in si je grizel ustnice. Kakor v sanjah je šel po klancu pred očetom in se je vedno bolj bližal farni vasi in farni cerkvi. — »O joj, kaj bo z mano?« mu je šumelo po glavi. »Pred cerkvijo bo vse polno ljudi, pa bodo brali, da sem tat. In paglavci se mi bodo smejali in kazen privoščili. Kam naj zdaj gledam, kam, ker me bo tako sram?«

Kazen je bila res huda, prehuda za prvi prestop, toda oče je bil trd. Bližala sta se cerkvi in že videla gručo ljudi, ki je stala na trgu. Gab je zajokal v svojem obupu in se ustavil. Roke je sklenil in prosil: »Usmilite se me! Sram me je, ne veste, kako sram!«

Toda oče je ostal trd in mu velel osorno: »Naprej!« — Kako je prestal Gab to popoldne trdo kazn, ne bomo opisovali. Le to povemo, da je imela tista otročad, ki ga je videla dopoldne, kako se je šopiril,

z njim veliko zabavo. Gab si je grizel ustnice in bulil v tla. »Tat, tat!« je vreščalo pred njim in za njim. Odrasli so pa pretili otrokom: »Glejte, da ne pridete še drugi na vrsto!«

Na pragu cerkve je snel oče Gabu sramotni papir s hrbta in ga porinil naprej. Gab se je splazil v najtemnejši kot pri vratih. Pokleknil je, da bi bil še bolj prikrit vsem očem. In tam je ždel ves čas in se ni upal pogledati niti v oltar. Sram ga je bilo pred živim Bogom, sram pred vsem svetom in tudi pred sabo.

Zdramile so ga šele težke stopinje po cerkvi. Tedaj je spoznal, da je nauka konec. Naglo je šinil na noge in prasn timer k durim. Zdrvel je iz cerkve. Na vso sapo je bežal preko pokopališča na cesto in po cesti dalje skozi vas. Počasneje je pričel šele stopati gori po klancu, ko ni videl več nobene hiše. Pršel je domov, a ni šel v hišo. Čez plot se je splazil na dvorišče, od tam pa zbežal na visoki skedenj. Prav vrh sena se je skobacal in se vsedel. Z rokami si je podprl glavo, pa je strmel predse in mislil žalostne in hude misli. Mračilo se je že, ko je vstal in je odšel boječe v izbo. A nihče ga ondi ni pogledal in ni izpregovoril z njim. Še celo stari oče, ki je čepel na grelici in je molil nedeljske molitve, ga ni ogovoril. Po zmoljenem rožnem vencu se je moral Gab vleči lačen, pobit in nesrečen na trdo klop in je prejokal na tihem skoro pol noči. Na misel mu je hodila roža-ponoža.

To se je zgodilo tisto pomlad, ko je dopolnil Lipnikov Gab iz Podkórena svoje deseto leto.

P. Krizostom :

Jezus pobira sadove.

Odprite domove!
Jezus vas išče.
Jezus pobira sadove.

Jezus pobira sadove — vaša dobra dela.
Kakšni so vam srčni vrtovi?
Ali so vaša dobra dela zrela?

Sveti Janez in Jezus sta se s pogledom objela.
Janez mu dal je vsa dobra dela. —
O koliko sadov je Marija nabrala!
Vse je svojemu sinu dala. —
Sveti Jožef lestev prislanja,
na vejah zrelo sadje pozvanja.
Tudi on nabral bo zate,
Jezus moj, sadove zlate.

In vi? — Kaj bo z vami?
Odprite domove!
Odprite svoje srčne vrtove!
Jezus vas išče.
Jezus pobira sadove — — —

Iz zgodovine kranjskih trgov.

12. Planina.

(Konec.)

rh 704 m visokega Hasberga je stal v srednjem veku močan in velik grad enakega imena. Bil je rodni grad gospodov Hasberg, ki so iz neznanega vzroka — mogoče vsled požara po streli — to višino zapustili in sezidali nižje doli novi grad. Zadnji Hasberg, Ludovik, se omenja leta 1481., leta 1494. pa se omenjajo že Ravbarji. Prvi kakor drugi niso bili tu neodvisni gospodje, ampak so dobivali graščino le v najem ali fevd od Goriških grofov, nato od Celjskih do leta 1456. in pozneje od avstrijske vladarske hiše, ki ga je dajala v najem raznim plemičem.

Strašni potres, ki je leta 1511., 26. marca, porušil po deželi kranjski vse polno cerkva in gradov, je spravil v razvalino tudi grad Hasberg.¹

Avstrijski vladarji so dali (kakor omenjeno) v najem Ravbarjem Hasberg leta 1494., leta 1476. pa se omenjajo na Hasbergu plemeniti Wagen. Pozneje so znani: 1593. pl. Einkührn, 1621. knezi Eggenberg, 1716. pl. Kobencelj. Ti so izumrli leta 1810. Ivan Filip Kobencelj je zapustil Hasberg Mihaelu pl. Coronini, sinu Aleksandre Kobencelj, katero je poročil Ivan Karol Coronini pl. Cronberg. Mihael Coronini je poročil l. 1812. Sofijo r. Fagan. Ta je prodala 8. septembra 1846. Hasberg, Logatec, Šteberk in Jamo knezu Werianu Windischgrätz za 650 tisoč gld. V to vsoto so bili všteti tudi dolgovi, s katerimi so bile obremenjene te graščine v znesku 315 tisoč gld.² Werianu je sledil na tem posestvu l. 1870., 17. avgusta, sin Hugon Windischgrätz.

Planina je bila v dušnopastirskem oziru do leta 1555. oskrbovana iz Cerknice. Tega leta je bil pa ustanovljen na Planini vikarijat, ki je bil z materjo faro, s Cerknico, vtelešen opatiji v Bistri, dokler ni bila ta opatija s cesarskim odlokom z dne 29. januarja l. 1782. zatrta. Leta 1784. se je ločila od Planine sedanja župnija Unec. Dne 17. maja 1848. leta je pa povzdignil škof Anton Alojzij Wolf Planino v župnijo.

Planino so v bežnem časovnem toku zadevale razne nesreče.

Ob času turške sile sta trg in okolica veliko trpela. V hasberškem urbariju je namenjen napad Turkov na Planino leta 1559. Iz drugih virov je pa znano, da so napadli Turki Planinsko kotlino 30. januarja 1559. Cerkev svetega Mihaela nad vasjo Jakovica je bila na novo zidana l. 1556. Dan napada je bila ravno nedelja. Ljudje so bili maloprej zvedeli, da straši Turek po okolici. Znosili so torej svojo premičnino v močno zidano cerkev. Ko so pridrli Turki, so našli vasi Laze in Jakovico prazni. Napadli so cerkev, kamor so se ljudje zaprli. Lotili so se cerkvenih vrat; začeli so jih

¹ Musealheft 1862. 115.

² Mittheil. 1904. 36.

nasekavati, pa niso uspeli. Narejena so bila namreč vrata iz hrastovih plohov in obita z velikimi žebli prav na gosto. Ker Turki niso mogli v cerkev, so požgali obe vasi Laze in Jakovico in drvili naprej proti Logatcu.

Iz tega poročila izvemo, da je bila cerkev svetega Mihaela na Jakovici do tega leta vikarijatna cerkev. Po tem turškem napadu so pa premestili vikarijat k cerkvi svete Marjete v Planini. Po zatrdilu starinoslovcev sta ti cerkvi svete Marjete in svetega Mihaela iz najstarejše dobe krščanstva med Slovenci, iz dobe njih pokristjanovanja.

To cerkev svete Marjete nam omenja zapisnik cerkvenih dragocenosti iz leta 1526. Stala pa je gotovo že davno prej. Kakor skoraj povsod po Kranjskem in po Slovenskem so stavili Slovenci cerkve na čast sveti Marjeti ob močvirnih krajih.³ Tudi obe cerkvi na Jakovici in sv. Duha na Gori omenja isti zapisnik.

O Planinski gori imamo prvo poročilo iz l. 1584. Kakor je znano, se suhoparni protestantizem našemu ljudstvu ni mogel priljubiti. Iskalo je drugod svoje verske utehe. Že Trubar sporoča l. 1562. v predgovoru h glagolskemu prevodu Novega Testamenta o čudnih ljudeh, ki se ob belem dnevu vpričo ljudi mečejo po tleh kakor božjastni. Tresejo se in zvijajo, a ko jih mine napad, in se zavedó, pripovedujejo, da se jim prikazuje Marija in ukazuje, naj se na tem ali onem kraju zida cerkev. Ako bi ljudje tega ne storili, bodo prišle nanje hude nadloge in nesreče, da niti tretji del njih ne bo ostal pri življenju. — Te verske blodneže so imenovali »mučenike«, »zamaknjence« ali »štiftarje«.

V Planini na Notranjskem je živela v tem času neka Maruša, hči Andreja Pogorelca in žena Lenarta Meduda. Ta je pravila ljudem, da se ji je pri belem dnevu prikazal Kristus. Ukazal ji je, naj postane »štiftarica«. Konec sveta je prišel, in krivi preroki so vstali. Marija bo pa rešila svet pogube, zato morajo ljudje na goro in se tam mučiti. Kmalu je imela ta Maruša na gori veliko trumo ljudi okoli sebe. Celo iz Ribnice je prišlo na to goro 600 mož in ženâ. Tisočera množica se je zbrala okoli cerkve, vdrla v zaprto cerkev in se tam mučila. Cerkniški župnik Vincenc Peg in planinski vikarij Gregor Ravnikar sta to obiskovanje cerkve na gori celo podpirala. Nadvojvoda Karel pa je zapovedal (1584.), da se mora v cerkvi pobrati vse cerkveno posodje in vse vrednosti, potem pa cerkev požgati. To se je tudi izvršilo.⁴ — Sedanja cerkev na Planinski gori je zidal okoli leta 1639. cerkniški župnik Cimerman, in je danes močno obiskovana božja pot.

Kuga je v Planini močno razsajala leta 1476. Takrat so gospodovali na Hasbergu pl. Wagen in iz obljube so v tisti stiski veliko svojega promoenja obrnili v to, da se je zidala v Cerknici od Turkov požgana župnijska cerkev.

³ Mittheil. 1895. 30.

⁴ Mittheil. 1863. 67.

Kolera je morila v Planini leta 1830., 1855. in 1866. Zanesli so jo iz Italije vračajoči se vojaki.

Če odštejemo veliki požar, ki je 8. avgusta 1808. upepelil v Planini mnogo hiš na Stari cesti okoli cerkve sv. Roka, in pa ravno imenovana obiskovanja po koleri, so spomina vredne tudi velike povodnji, ki so delale v tej kotlini mnogokrat obilo kvare.

Velikanska povodenj je nastopila l. 1802. v začetku meseca novembra. Voda je dosegla cerkveni prag v Spodnji Planini. V mnogih hišah je stala tako visoko, da so prišli le s čolni v prvo nadstropje. Na mostu proti Lazom je kazala zastala voda tri metre višočine in se dolgo časa ni premaknila. Ljudje so se bali, da ne bo več odtekla. Kmalu je pa pritisknil mraz in celo kotlino pokril z močno ledeno ódejo, iznad katere so moleli le vršički posameznih dreves. Šele o kresu je potem odtekla voda popolnoma.

Leta 1820. je bila deloma vsa vas Laze pod vodo. Sosednji grič Jakovica je bil pet mesecev podoben otoku. Ob največji povodnji l. 1851.—1852. je bilo v kotlini 7.5 m zastale vode, ki je odtekla šele čez devet mesecev. Ob povodnji meseca decembra l. 1881. je pa stala voda 3 m visoko. Tudi povodenj v začetku meseca maja l. 1892. je napravila tu neizrečeno veliko škode. Neprestani nalivi so kotlino čez in čez popolnoma zalili. Voda je pljuskala 80 cm visoko nad precej vzdignjeno cesto med gradom Hasberg in trgov. Ljudje so mogli drug do drugega le po čolnih. Voda se je umaknila v podzemeljske prostore šele v štirih tednih. Vsa setev je bila uničena.

Bolj kakor velikih »zimskih povodnji« se boje ljudje »malih« pomladnih in poletnih povodnji, ker zablatijo travnike in pokončajo poljske pridelke. V malo urah je pogosto trud enega leta skoraj popolnoma uničen.

Glavni vzrok povodnji je pač ta, da požiralne jame ne morejo sprejeti toliko vode, kolikor je doteka. Požiralniki so namreč majhni. Povodenj pa nanese kamenja, žaganje, lesa in blata, kar jame zamaši. Tudi se v podzemeljskih rovih utrgajo včasih kar skalnati skladi in ovirajo odtok vode.⁵

Spomina vredni so tudi visoki obiski tega kraja. Leta 1660., 15. septembra, je prenočeval v gradu Hasberg Leopold I. Dne 5. septembra je prišel namreč čez Ljubelj na Kranjsko, da sprejme v Ljubljani poklonitev deželnih stanov in potrdi pravice in svoboščine dežele. Po končanih slovesnostih v Ljubljani se je odpeljal cesar proti Gorici. Iz Ljubljane je šla vožnja po Ljubljanič do Vrhnike in dalje čez Planino na Vipavo. Hasberg je bil takrat last knezov Eggenberg.⁶

Leta 1844., 20. januarja, so prenočevali v Planini trije Črnogorci. Ljudje so mislili, da so kupci, pozneje so pa žvedeli, da je bil med njimi Peter II. Petrovič Njeguš, črnogorski vladika (1830—1851), ki je imel tudi svetno oblast. Bil je zadnji črnogorski knez in škof v eni osebi.

⁵ Mat. Slov.: Cerkn. jezero 1898. 63.

⁶ Dimitz, G. Kr. IV. 16.

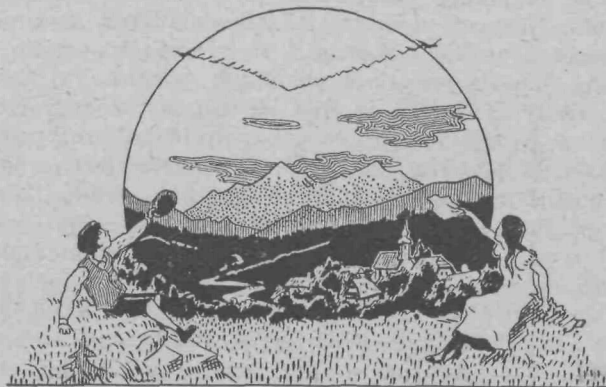
Njegov naslednik Danilo I. (1851—1860) je prevzel le vladarsko oblast in se je imenoval knez. Ko je padel pod zavratno roko zločinčeve, mu je sledil Nikica I., ki je vladal Črnogoro od l. 1860.

Leta 1864., meseca novembra je prišel na povabilo kneza Windischgraetza na medvedji lov na Javornik tudi avstrijski cesar Franc Jožef I. (1848—1916). Po brezuspešnem lovu se je vrnila lovska družba v planinsko graščino Hasberg. Prve dni meseca novembra 1864. so bili namreč knezovi lovci zasledili 11 medvedov. O tem je zvedel cesar, velik prijatelj lova. Izrekel je željo, da bi se rad udeležil lova na javorniške medvede. Petinsedemdesetletni starček knez Werian je poslal svojega najstarejšega sina, princa Hugona na Dunaj, da povabi cesarja na lov. Neprestani nalivi so pa raztopili sneg in izbrisali vsako sled za kosmatinci, ki so se bili menda vsled neurja potaknili po svojih brlogih.⁷

V Planini v »Bilharjevi hiši« je bil rojen 7. septembra 1818. slovenski pisatelj, pesnik in skladatelj Miroslav Vilhar, ki je umrl na Kalcu pri Senožečah 6. avgusta 1871. Svojim pesmicam je napravil sam prav prijetne napeve. Tudi novejši skladatelji so porabili njegove pesmi: n. pr.: J. Žirovnik »Planinarica«:

»Rožic ne bom trgala,
da bi vence spletala.
Ako bi je trgala,
rožica bi umirala.«

⁷ Koledar Dr. sv. Mohorja 1889.

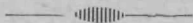
»Ali nimate nobenega otročiča doma?« Letos, ko je sveto leto, prihajajo neprestano romarski vlaki v večno mesto Rim. Večje skupine dobe večinoma tudi dovoljenje, da smejo stopiti pred namestnika Kristusovega, Pija XI. Papež razdeljuje včasih pobožnim romarjem lastnoročno lepe svetoletne svetinje. Voditelji pa dobe nekoliko večje spominke. Nedavno je bil sprejet od svetega očeta Pija XI. večji oddelek katoličanov iz Nemčije. Prejeli so tudi svetinjice. Med voditelji je bil tudi urednik H., ki mu je sveti oče ponudil malo svetinjico. Hvaležno jo je sprejel. Ko so pa papeža opozorili, da se je ta mož mnogo trudil za prireditve romanja, mu je seveda sveti oče takoj poklonil voditeljsko medaljo. H. je hotel malo svetinjico vrniti. Toda sveti oče ga vpraša ljubeznivo: »Ali nimate nobenega otročiča doma?« ... »Pač, pač — Vaša svetost! — Še celo štiri imam.« — »Dobro. Potem pa nate štiri svetinjice, da bo dobil za spomin vsak otročiček nekaj.« Sploh ima papež Pij XI. mladino zelo rad; zato pri nagovorih tujcev pogostokrat naglašja, da prav posebno blagoslavlja tudi njih otroke. — Dragi prijatelji! Kako bomo mi pokazali hvaležnost za to veliko pozornost?

Ali ni to-le ganljivo? ...: V Monakovem je one dni umrla delavska žena, mati petero otročičev. Še enkrat je pred smrtjo dvignila svojo roko, da otroke blagoslovi. Jokajoč in ihtoč je stal z otroki poleg smrtnne postelje njen mož. Teda se skobacá najmanjše otroče kvišku k materi in pravi: »Mama, zakaj pa več ne poješ?« Poprej je namreč mati večkrat rada kaj zapela; posebno priljubljene so ji bile Marijine popevčice. Kaj stori mati? Še enkrat zbere zadnje sile in začne seveda karmoč slabotno, vendar pa še slišno peti preprosto Marijino pesem, ki je podobna naši »Marija, mati ljubljena...« Glas ji pojema; kmalu obnemore in zaspi za vselej.

Po klanecu navzdol se samotež ni varno voziti, še manj pa, da bi bil kak fantič vprežen za »konja«. Če tak voz ali voziček, ki nima zavore, zdrči, je joj. Tako se je zgodilo tam enkrat šolskim učencem v Gorjah na Gorenjskem. Z vozičkom, ki je bil precej težak, so šli po pesek. Na povratku so pa prišli do hudega klanca. Ker voz ni bil zavrt, je začel drveti navzdol. Ob ojesu je bil vprežen učenec Ivan Por. V naglici se ni mogel oprostiti, pa je padel. Voz je šel čezenj tako, da je bil ves polomljen in pobit. Tri hude rane mu je zdravnik zašil. Tudi ta nesreča je šla za vse, ki se radi motovilijo okrog vozov ter se igrajo »konje in voznike« po potrebi ali brez potrebe.

Nevarna šala. Ni prvokrat, da se je neki deček igral in šalil z vrvico in se končno po nesreči res obesil. Nedavno se je to zgodilo 13 letnemu dunajskemu dijaku, po imenu Jožef Macher. Igral se je s svojo sestrico. Za šalo je pritrdil pasjo vrvico na kljuko, napravil zanko in vtaknil glavo vanjo. Pa je že moral priti nesrečni »bavbav« zraven. Fantiču je spodletelo, motvoz se je zadrgnil okrog vratu in ga zadušil. — Naj bo ta šala, ki se je tako žalostno končala, šla za vse mlade ljudi in naj jih pouči, da se z nevarnimi rečmi ne kaže igrakati.

Plemenito dejanje. O načelniku sedanje italijanske vlade (Mussoliniju) čujemo tudi kaj vzpodbudnega. Tako so mu n. pr. nameravali vzdati na šoli v Tolmezzo na Benečanskem, kjer je bil svoj čas več let učitelj, spominsko ploščo. Vprašali so poprej, če je s tem zadovoljen. Kaj je odgovoril? Prav lepo in velikodušno. Rekel je: »Dajte nabrani denar rajši v prid revnim otrokom!«

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Mladina.

Mladina ni modrina.

Mladina naj rabi ušesa, ne ust.

Mladini je treba desetkrat reči, pa spet od kraja začeti.

Ko bi mladina znala in starost mogla, bi ne bilo na svetu beračev.

Ko bi bila mladina modra, bi je ne bilo z zlatom preplačati.

Mladina brez nadzora, postane rada nora.

Mladina ne vidi dalje, kot ji nos seže.

Mladini je kmalu obleka premajhna.

Mladina ne vpraša, po čem je kruh.

Mladina se še na ledu ogreje.

Mladina brez rdečih lic, pomlad brez cvetic.

Mladina se mora naspiti.

Mladine prihodnost.

Čemur se privadi mladina, tega se ne iznebi starina.

Kar se mladina nauči, to jo na starost redi.

Cvet mladine naglo mine.

Drobiž.

Misli o bodočnosti.

Kako bo čez deset let? Marsikaj moremo predvideti na podlagi današnjih iznajdb in o tem se hočemo malo pomeniti.

Aeroplani, ki so že dosegli brzino 450 km na uro, bodo čez deset let vozili v zadostni višini (10—15 km) z brzino 1000 do 2000 km na uro. Tako bo mogoče v manj ko 24 urah dospeti na katerokoli točko naše zemlje. Zemlja bo tako postala majhna, silno majhna. Če se bodo n. pr. takrat naši dijaki učili o starem Egiptu, bo ves razred z učiteljem vred lahko letel na šolskem aeroplanu dol k Nilu, ogledal si najvažnejše, in zvečer bodo že spet vsi lepo doma.

Ljudje, ki bodo govorili: »Včeraj sem bil v Newyorku (Ameriki), jutri pa moram spet v Melbourne (Avstralija), čez tri dni se pa spet vidimo!« taki ljudje bodo takrat nekaj vsakdanjega.

Po železnicah se bodo prevažali samo še težki tovari, vse drugo bo frčalo po

zraku. Nesreč ne bo več, kajti aeroplani bodo tako narejeni, da se ne bodo več mogli strmoglaviti na tla. Do višine 500 metrov se bo vršil lokalni promet, do višine 3000 metrov pa meddeželni promet in v višini 10—15 km transkontinentalni promet.

Radio bo postal nekaj splošnega. Ne bo stanovanja brez njega, kot imamo danes v zadnji gorski vasi že elektriko, ali vodovod. Radio-aparati bodo popolni in zelo po ceni. Danes že stane v Ameriki kompletna sprejemna postaja samo en dolar, to je okroglo 65 Din. Vsak radio-telefon bo zvezan z radio-kinematografijo: obenem bomo čuli in videli, pa naj si bo že to operna predstava v Newyorku ali lov na kite v Južnem polarnem morju ali pa parada japonske konjenice v Tokiju... Takrat bo človek že pravi svetovni državljani: vse meje bodo padle, hkrati bo doma in povsod.

Hiše bodo vse bolj udobno zidane kot danes; na vsaki strehi bo pristanišče za letala. Tudi problem nočne razsvetljave bo že rešen. Zidovi bodo pobarvani s tekočino, ki bo podnevi srkala dnevno luč vase, ponoči jo pa oddajala. To bo luč, podobna mesečini, a najmanj trikrat močnejša. Na ta način bo elektrika kot razsvetljava krajev doigrala svojo ulogo in se bo rabila samo še kot gonilna moč in kurjava. Žičnih vodov tudi ne bo več, napeljava se bo vršila lahko na stotine kilometrov daleč brezžičnim putem. Človeštvo je danes šele na pragu velikega veka, ki ga vede v nedogledne višine popolnosti. Takrat šele bo človek lahko rekel, da vlada svet.

Potem se bo po nekega dne odpeljalo letalo na luno, in ljudje se bodo sprehajali po prastari zvesti spremljevalki naše matere zemlje. A do tistega dne bo steklo še mnogo, mnogo vode po Savi...

Slovstvo.

About Edm. Kralj gora. Iz francoščine prestavila Kristina Hafner. Ljudske knjižnice 20. zvezek. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena Din 18, vezanemu izvodu Din 30. Z jedko satiro nam predstavlja pisatelj kralja

gora, Hadžija Stavrosa, in opisuje njegove roparske praktike. Povest je res zabavna od začetka do konca. Nikjer ne utruji. Namenjena je odrastli mladini. Prevod je vzoren.

Našim malim. Spisal Fr. Ks. Meško. V Ljubljani 1925. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Kot sočne jagode okusno nanizanih 27 pesmic in povestic, vse nežne in mehke, samorodne in naravne, kakor zna pisati za otroško dušo samo Meško. Knjižica bo razveselila vsakega otroka.

Popravi: V št. 1., str. 2., naj se v povesti (vrsta 7) čita sena ne snega.

1. Rešitev pravokotnika v 1. števil.

v	i	d	r	a
k	o	r	a	n
D	r	a	v	a
f	i	ž	o	l
r	e	b	r	a
d	r	a	m	a

Po sredi se bere:

Dražba.

2. Rešitev računske naloge v 1. števil.

Pomočnik je delal 30 dni (30×10 Din = 300 Din).

Pomočnik mi delal 50 dni (50×6 Din = 300 Din).

3. Rešitev posetnic v 1. števil.

Gospodar vseh treh je **stavbenik**.

4. Rešitev podobnic v 1. števil.

Ljudi moraš soditi po delih, ne po besedah.

1. Besedna uganka.

(Stric Jože.)

Altaj, Bevke, Dovje, Dukla, Lašče, Lesce, Mirje, Odrin, Pivka, Plano, Seret, Svine.

Besede, ki stoje tu v abecednem redu, prestavi v drugačen red. Kakšen naj bo ta red, ti bo povedal pregovor, ki ga dobiš, če vzameš besedi prvo in zadnjo črko.

2. Posetnica.

(Ivanka Kralj.)

Anka Lakotič

Kakšne vere je ta gospodična?

3. Križ.

(Nace Cuderman.)

				a			
a	b	c	c	e	e	e	
e	e	e	e	e	e	e	
i	i	i	i	j	j	k	
l	l	l	l	l	l	l	n
				o	o	p	p
s	s	s	s	t	t	t	
t	t	v	v	v	v	z	
				z			

Soglasnik,

meso v Črni gori,

letni čas,

cvetlica,

kazen za hudodelce,

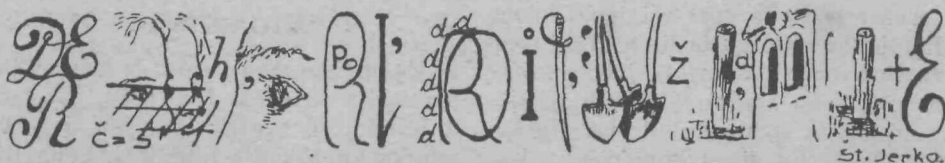
nekaj neprijetnega,

nebeški prebivalec,

samoglasnik.

Črke po sredi — odzgoraj navzdol in od desne proti levi — povedo, kaj letos obhajamo.

4. Podobnica.

(Rešitev in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista — v prihodnji številki.)
Objavijo se le imena rešilcev vseh zagonetk.